

DU KÍ VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỈ XXI VÀ DẤU ẤN CỦA CÁC CÂY BÚT NỮ

Lê Thị Hương Thủy
Viện Văn học

Tóm tắt: Những thập niên đầu thế kỷ XXI, trong đời sống văn học có sự nở rộ tác phẩm du kí của các cây bút nữ. Sự xuất hiện đồng loạt và ấn tượng của các cây bút nữ viết du kí đã để lại dấu ấn trong đời sống văn học. Bằng việc tham dự, trải nghiệm đời sống trong bối cảnh của những dịch chuyển không gian sống và viết, các cây bút nữ đã có những trình hiện ở đó vừa cho thấy những chuyển động của đời sống văn học trong thế kỉ mới vừa bộc lộ những nhận thức và trải nghiệm của người viết trong bối cảnh mới. Bài viết từ việc đọc tác phẩm du kí của các tác giả nữ sẽ nhận diện đặc điểm và dấu ấn du kí của các cây bút nữ trong đời sống văn học Việt Nam đầu thế kỉ XXI.

Từ khóa: Du kí, đầu thế kỉ XXI, tác giả nữ, trải nghiệm, trình hiện.

Nhận bài ngày 20.9.2024; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 25.10.2024

Liên hệ tác giả: Lê Thị Hương Thủy; Email: huongthuyvvh@gmail.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nhìn từ góc độ thể tài, du kí đã có một quá trình phát triển lâu dài trong tiến trình văn học. Ở Việt Nam, hình thức du kí đã tồn tại trong thời kỳ văn học trung đại dưới hình thức những ghi chép. Đầu thế kỷ XX vào thời điểm báo chí nước nhà phát triển, du kí xuất hiện trên các báo và tạp chí như *Tạp chí Nam phong*, *Phụ nữ tân văn*, *Tri tân*. Những thập niên đầu thế kỷ XXI, du kí được nhiều nhà báo, nhà văn, nhà ngoại giao, nhà khảo cứu, du khách - những người viết không chuyên viết, đăng trên các báo và tạp chí hoặc xuất bản các ấn phẩm, công bố trên không gian mạng. Do những thay đổi của đời sống xã hội, tính chất, đặc điểm du kí có những biến chuyển. Nhiều tác phẩm du kí có giá trị thông tin cao, có những đúc kết và giá trị nghệ thuật tạo nên hiệu ứng trong đời sống xuất bản, đời sống văn hóa, văn học.

Du kí là thể loại ghi chép về vẻ kì thú của thiên nhiên, những cảm nhận, suy tưởng của con người về vùng đất đặt chân đến. Do tính chất là kết quả thu nhận từ những cuộc hành trình, thường là ở những người có điều kiện xê dịch; du kí có thể được viết bởi một nhà ngoại giao, du học sinh hoặc những người viết có điều kiện công tác ở nhiều không gian khác nhau. Đề tài du kí phong phú từ danh lam thắng cảnh, văn hóa lịch sử đến du khảo văn hóa, những vấn đề thế sự nơi người viết đến, chứng kiến. Du kí có thể được viết từ những quan sát, chiêm bái, phân tích, khảo cứu, lý giải với vốn sống, sự trải nghiệm, chiều sâu văn hóa của mỗi chủ thể viết. Khác với bút kí, du kí không đơn thuần là những ghi chép về các sự vật, sự việc mà qua những gì được ghi lại còn có thể thấy ngoài việc cung cấp thông tin, cung cấp những tri thức về các lĩnh vực, sự việc, vùng đất, địa danh, các bài viết còn có những phân tích, khảo cứu; ngoài việc đem đến những tri thức cho người đọc còn là sự bộc lộ cảm xúc, kinh nghiệm, thể hiện vốn văn hóa của người viết du kí. Mỗi tác phẩm du kí là kết quả của những tích lũy tri thức văn hóa, vốn sống, đồng thời thể hiện khả năng sử dụng ngôn ngữ, thiết tạo văn bản của người viết. Sức hấp dẫn của một tác phẩm du kí ngoài những vấn đề, không gian, địa điểm được đề cập còn thể

hiện vốn hiểu biết, khả năng xâm nhập thực tế đời sống, nghệ thuật, lối viết được bộc lộ qua ngôn ngữ, chi tiết, giọng điệu,... Một số tác phẩm du kí còn cho thấy những phân tích, luận giải giàu tính triết luận, suy tưởng. Trong du kí ngoài các sự vật, hiện tượng, nơi chốn, không gian văn hóa và lịch sử còn có sự hiện diện của nhân vật, người kể.

2. NỘI DUNG

2.1. Du kí Việt Nam đầu thế kỉ XXI – một vài điểm xuyết

Những thập niên đầu thế kỷ XXI, không gian văn hóa xã hội đã làm thay đổi nhiều phương diện của đời sống. Nhu cầu được xê dịch, được bước ra thế giới từ chỗ là khát vọng đã trở thành một hành vi tự thân, có điều kiện để thực hiện với nhiều người, nhất là những người trẻ. Các phương diện được du kí chuyển tải rất phong phú từ ghi lại dấu ấn về những địa danh, vùng đất, khắc họa vẻ đẹp của danh lam thắng cảnh các vùng miền đến du khảo văn hóa; thể hiện những vấn đề thế sự và những nếm trải của người viết trong và sau những chuyến hành trình. Du kí có thể được viết từ những quan sát, chiêm bái, phân tích, khảo cứu, lý giải với vốn sống, sự trải nghiệm, chiều sâu văn hóa của mỗi chủ thể viết. Bối cảnh toàn cầu hóa đã tạo nhiều cơ hội cho những giao lưu văn hóa, kinh tế, xã hội. Điều kiện sống và làm việc ở nhiều không gian trên lãnh thổ mỗi quốc gia, nhiều quốc gia và vùng lãnh thổ là một trong những yếu tố xúc tác để những tác phẩm du kí được viết ra. Ngành du lịch phát triển mạnh mẽ ở mỗi quốc gia và trên thế giới khiến cho mỗi người đều tăng khả năng, cơ hội xê dịch đặt chân đến nhiều vùng đất. Một bộ phận những người trẻ hiện là du học sinh đã và đang lưu trú ở các nước sở tại, nhất là các quốc gia châu Âu có điều kiện được đi nhiều nơi. Dường như xê dịch, đi đến những vùng đất mới để trải nghiệm và khám phá là một phần trong cuộc sống của chính họ. Điều kiện làm việc ở nhiều không gian khác nhau là một yếu tố thúc đẩy cá nhân tiếp xúc với nhiều nền văn hóa, khơi dậy nhu cầu được viết ra, được thể hiện những thứ mình tri nhận được trên bước đường trải nghiệm. Hồ Anh Thái cây bút từng đặt chân đến nhiều quốc gia và viết về các vùng đất mình đặt chân đến, năm 2019 bút kí *Chốc lát những bến bờ* được xuất bản. Từ những trải nghiệm sống và hành trình đi qua hơn 40 quốc gia trên thế giới, Nguyễn Phan Quế Mai viết và xuất bản *Hạt muối rong chơi*. Đây cũng là cuốn du kí thứ hai của chị (sau *Từ tuyết đến mặt trời*). Các tác phẩm du kí thời kì này thể hiện hứng thú chinh phục, khám phá nhiều vùng đất mới, không giới hạn ở lãnh thổ quốc gia mà ở nhiều nước trên thế giới, qua đó bộc lộ bản ngã của cá nhân trong một đời sống luôn dịch chuyển.

Điều đáng chú ý là trong sự sôi động của việc công bố, xuất bản du kí, tác phẩm của các cây bút nữ chiếm một số lượng lớn và du kí đã trở thành một hiện tượng khi nhiều cây bút nữ viết du kí và công bố tác phẩm. Có thể kể tên rất nhiều tác giả nữ đã làm nên sự nổi dậy của một dòng du kí Việt Nam giai đoạn này như Dương Thụy, Nguyễn Phương Mai, Đinh Hằng, Phan Việt, Huyền Chip, Uyên Nguyên, Trang Nguyễn,... Nhiều đầu sách du kí được xuất bản trong đó tác phẩm của các cây bút nữ chiếm số lượng lớn, tạo thành một dòng: *Tôi là một con lừa*, *Con đường Hồi giáo* của Nguyễn Phương Mai, *Dưới nắng trời châu Âu* của Hoàng Yến Anh; *Dừng chết ở châu Phi* của Huyền Chip; *Ngón tay mình còn thơm mùi oải hương* của Ngô Thị Giáng Uyên, *Hạt muối rong chơi*, *Từ tuyết đến mặt trời* của Nguyễn Phan Quế Mai; *Vì cuộc đời là những chuyến đi* của Hiên Bonnie Trần; *Thương nhớ Đông Văn* của Thủy Trần; *Chân đi không mỏi: hành trình Đông Nam Á*, *Quá trẻ để chết: hành trình nước Mỹ* của Đinh Hằng; *Hẹn hò với châu Âu* của Bùi Mai Hương; *Trở về nơi hoang dã* của Trang Nguyễn; *Ở xứ đàn bà không chạy chợ* của Đoàn Thị Thanh Trà;... Nhiều cái tên trong số đó là những cuốn sách bán chạy, được tái bản nhiều lần tạo được hiệu ứng trong sáng tác, phát hành và cộng

hưởng trong đời sống xã hội. Một cách mạnh mẽ và quyết liệt, những người trẻ này mở đầu và tạo dựng một trào lưu du ký mới với những tuyên ngôn: *Lên đường với trái tim trần trụi, Bất hạnh là một tài sản, Xách ba lô lên và đi, Tây Ban Nha hành trình không ngôn ngữ, Trở về nơi hoang dã, Chân đi không mỏi* đã trở thành động lực cho những chuyến đi của những người trong cuộc và khích lệ, mời gọi người đọc trải nghiệm những chuyến du hành.

Có thể thấy, những thập niên 80 và trong cả thập niên 90 của thế kỷ XX, văn đàn chứng kiến sự xuất hiện ấn tượng của các cây bút nữ, ở truyện ngắn. Phần lớn các cây bút nữ thường chọn truyện ngắn để thử sức và dần thân, được độc giả nhìn nhận như những cây bút truyện ngắn và nhiều người trong số họ cũng sớm thành danh ở thể loại này. Những nguyên do của sự lựa chọn thể loại ở thời điểm đó được nói tới: truyện ngắn là thể loại phù hợp với “tạng” của người viết nữ, với những vấn đề người viết muốn chuyên tải và chính sự hạn định và bó buộc về thời gian khiến người viết nữ phải xoay sở và lựa chọn. Quan sát đời sống văn học vài thập niên gần đây đã có nhiều người viết nữ thành công với những thể loại khác ngoài truyện ngắn, chẳng hạn ở tiểu thuyết (Nguyễn Ngọc Tư với *Sông*; Di Li với những tác phẩm thuộc dòng tiểu thuyết trinh thám). Những cây bút như Thuận thì cho thấy một thực tế ở việc theo đuổi và thành công với tiểu thuyết (các tiểu thuyết *Chinatown, Chỉ còn 4 ngày là hết tháng tư, Pari 11 tháng 8, T mát tích, Vân Vy,...*). Lịch sử - khu vực được cho là một vùng đất nhiều thử thách với người viết nữ cũng đã có những tác phẩm ghi dấu ấn như Võ Thị Hảo với *Giàn thiêu*, Trần Thùy Mai với *Từ Dụ thái hậu, Công chúa Đồng Xuân*. Du kí đầu thế kỉ XXI cho thấy thêm một thực tế. Trong bối cảnh văn học đại chúng có nhiều cơ hội hiện diện, việc lựa chọn du kí là một cách thức cho thấy những khả thể của văn học trong không gian văn hóa mới. Du kí được nhiều người viết lựa chọn để thể hiện cách nhìn và những vấn đề về đời sống. Có điều, trong những nhìn nhận thường thấy, du kí vẫn thường được mặc định là thể loại dành cho người viết nam giới, một đặc quyền do điều kiện của các cuộc dịch chuyển trong đời sống. Khi các điều kiện giáo dục, cơ hội lựa chọn nghề nghiệp trở nên rộng mở hơn đối với phụ nữ thì phụ nữ ngày càng có khả năng đi và viết, thực hiện những vai trò mà trước đây chỉ dành cho nam giới. Rất hiếm hoi có những người viết nữ viết du kí ở quãng thời gian trước đây.

Những thập niên đầu thế kỉ XXI, nhiều cây bút nữ công bố các tác phẩm du kí cho thấy thực tế của việc lựa chọn thể loại, vượt thoát khỏi những chế định bằng vào việc bước ra khỏi không gian quen thuộc, được sống, học tập, làm việc trong nhiều không gian khác nhau, đi và viết về những trải nghiệm của mình. Bởi “mỗi chuyến đi đều bao hàm vượt qua ranh giới, từ nơi quen thuộc đến một nơi xa lạ. Nhà du hành, trong thời gian đó trao cho mình quyền tự chủ và tự quyết, có thể cởi bỏ tạm thời những ràng buộc, áp lực hàng ngày để làm mới cái Tôi, tái – kiến tạo cho mình một danh tính mới” [1], nên với việc đi và viết du kí, các cây bút nữ đã được trải nghiệm cuộc sống theo cách của mình. Dịch chuyển vừa là ý thức cá nhân, vừa là sự hội tụ những điều kiện được trang bị do môi trường học tập và làm việc, tinh thần nhập cuộc của một thế hệ công dân toàn cầu. Những thập niên đầu thế kỉ XXI, toàn cầu hóa đã mở ra nhiều cơ hội cho việc đi và viết, gia tăng cơ hội tiếp xúc văn hóa. Cùng với xu hướng mở rộng không gian sống, học tập, làm việc; năng động, linh hoạt với các cơ hội dịch chuyển; các cây bút nữ đã có nhiều điều kiện được đi và viết về những chuyến đi của mình. Thể hiện tri nhận của bản thân về đời sống và những cảm giác ném trải là âm hưởng của nhiều tác phẩm du kí và tác phẩm văn học dung chứa nhiều chất liệu du kí. Những tác giả du kí đầu thế kỷ XXI chủ yếu là những cây bút thế hệ 7X trở về sau. Những người viết thế hệ 7X có thể kể đến như Dương Thụy, Trang Hạ, Di Li. Thế hệ 8X là Ngô Thị Giáng Uyên, Đinh Hằng. Thế hệ 9X với Huyền Chíp, Trang

Nguyễn,... Môi trường sinh sống, học tập và làm việc là điều kiện thuận lợi để họ bước ra thế giới, tham dự vào các cuộc hành trình. Gần như tất cả những người viết này đều có khả năng ngoại ngữ và làm chủ ngôn ngữ/ ngoại ngữ là một trong những điều kiện thúc đẩy họ lên đường. Phương Mai du học Hà Lan rồi làm giảng viên một trường đại học ở Hà Lan (Amsterdam University of Applied Sciences). Ngô Thị Giáng Uyên du học Quản trị Kinh doanh tại Đại học Southampton (Anh). Đinh Hằng học Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn TP. Hồ Chí Minh (Khoa Báo chí - Truyền thông), làm phóng viên chuyên mục về các sản phẩm hàng hóa, làm cộng tác viên du lịch cho nhiều tờ báo và tạp chí như *Sài Gòn tiếp thị*, *Thanh niên*, *Tuổi trẻ cuối tuần*, *Người đô thị*,... Trang Nguyễn là một nhà bảo tồn động vật hoang dã, người sáng lập và điều hành tổ chức WildAct tại Việt Nam, đã và đang thực hiện các dự án bảo tồn động vật hoang dã ở Nam Phi, Campuchia và Việt Nam. Có thể thấy, được học tập và làm việc trong những môi trường thuận lợi, cởi mở, năng động, linh hoạt là điều kiện cho những cuộc lên đường như Phương Mai từng thừa nhận: “việc thi đỗ các học bổng để có thể đặt chân ra ngoài và sống trong biển lớn khiến cho cuộc sống của tôi có rất nhiều lợi thế so với bạn bè ở nhà” đồng thời cô “cũng may mắn vì cuộc sống và đồng hương ở Tây Âu tạo điều kiện dễ dàng hơn để có thể lên đường” [2]. Có thể thấy, bối cảnh đời sống thay đổi, môi trường sống, học tập và làm việc thuận lợi là yếu tố thúc đẩy việc hình thành ý thức cá nhân, hình thành những quan điểm, cách nhìn mới về đời sống, đặc biệt là những người trẻ. Đây là yếu tố quan trọng hình thành và thúc đẩy ý hướng dịch chuyển. Xê dịch đã trở thành thực tiễn của nhiều người viết nữ trong không gian văn hóa mới.

Những thập niên đầu thế kỷ XXI, khi đời sống dịch thuật, xuất bản được thúc đẩy, một số sách du kí, tác phẩm văn học nhiều chất liệu du kí trên thế giới được dịch và xuất bản ở Việt Nam như *Phương Đông lướt ngoài cửa sổ* (Paul Theroux); *Ấn, cầu nguyện, yêu* (Elizabeth Gilbert); *Vespa du ký: Từ Roma đến Sài Gòn* (Giorgio Bertineli),... trong đó có những tác phẩm của tác giả nữ như An Ni Bảo Bồi (*Đảo tường vi*), Tôn Thư Vân (*Muôn dặm không mây*),... ghi lại hành trình một mình đi đến nhiều vùng đất, châu lục, khám phá thế giới. Những chuyến đi và những ghi chép từ những chuyến đi qua nhiều tác phẩm được dịch, xuất bản tại Việt Nam đã ít nhiều tác động đến không gian văn hóa, văn học, thúc đẩy một thế hệ nữ trẻ lên đường, xê dịch và viết về hành trình xê dịch của chính mình.

2.2. Du hành và viết về những chuyến du hành – khả thể hiện diện của người nữ

Trong nhiều tác phẩm du kí của các cây bút nữ xuất hiện hình ảnh những người nữ vượt thoát khỏi không gian, lối sống và cách nhìn quen thuộc bước ra thế giới. *Chân đi không mới: hành trình Đông Nam Á* của Đinh Hằng là những trải nghiệm của một cô gái trẻ trên nhiều vùng đất ở Đông Nam Á từ Indonesia, Burma, Đông Timor, Malaysia, Philipines, Lào, Thái Lan, Brunei, Singapore đến Campuchia... Huyền Chip (*Đừng chết ở châu Phi*) khắc họa hành trình nhiều cung bậc cảm xúc, trải nghiệm cuộc sống ở nhiều vùng đất Ethiopia, Kenya và nhiều quốc gia châu Phi, tìm hiểu những tập tục, nghi lễ của cư dân bản địa, đi trên con đường nguy hiểm nhất châu Phi, vượt qua nghịch cảnh đi lạc đường, chiêm ngắm vẻ đẹp của Victoria kì vĩ,... Phương Mai ghi lại dấu ấn của những vùng đất các quốc gia Hồi giáo nơi người viết đặt chân đến (*Con đường Hồi giáo*). Diễm Trang ghi lại dấu ấn của người viết sau chuyến hành trình trải nghiệm đến 20 quốc gia và vùng lãnh thổ châu Âu và châu Á, đặt chân đến nhiều nước trên thế giới Thái Lan, Campuchia, Lào, Malaysia, Singapore, Brunei, Myanmar, Trung Quốc, Hồng Kông, Đài Loan, Hàn Quốc, Nhật Bản, Dubai – Abu Dhabi, Úc, Thổ Nhĩ Kỳ, Pháp, Bỉ, Hà Lan, Đức, Ý (*Á Áu cách một cây cầu*). Di Li đã đi đến hàng chục quốc gia trên thế

giới và cho ra đời những tác phẩm ghi dấu ấn trên nhiều chặng đường di lí của mình như *Đảo thiên đường*, *Nụ hôn thành Rome*, *Và tuyết đã rơi ngoài cửa sổ*, *Bình minh ở Sahara*, *Cô đơn trên Everest*. Phan Việt thực hiện chuyến hành trình từ *Một mình ở châu Âu* trong một tháng rồi hành trình *Xuyên Mỹ để Về nhà*. Từ phía người viết, viết chưa hẳn là ý hướng xác lập một tiếng nói của người nữ trong đời sống và không gian văn hóa, văn học nhưng bằng vào việc tham dự và ghi lại những chuyến đi, họ đã đem đến cách nhìn mới về thế hệ những người nữ trẻ. Việc hiện diện trên những cung đường, trong mỗi chuyến đi, trên từng trang viết là cách họ lựa chọn để trải nghiệm cuộc sống. Hình ảnh một cô gái đứng trên chiếc xe ô tô mũ trần đi về nơi hoang dã (Trang Nguyễn – *Đi về nơi hoang dã*), một cô gái với cảm giác tự do giữa không gian là một châu lục xa lạ (Phương Mai – *Tôi là một con lừa*), một cô gái độc hành trên sa mạc (Huyền Chip – *Xách ba lô lên và đi*) cùng với những câu từ được chuyển tải trên những trang viết có thể được xem như một cách gây ấn tượng, một hình ảnh ít nhiều có tính gây hấn. Điều này cũng đã cho thấy sự lựa chọn cách hiện diện của những người nữ thời đại mới, ở đó người nữ có điều kiện và khả năng trải nghiệm du hành bình đẳng với nam giới, cho thấy nhân quan của một thế hệ mới thoát khỏi những không gian hạn hữu, bó buộc thường thấy trước đây. So sánh sẽ là khập khiễng nhưng quả là có một sự khác biệt quá đổi trong cách hình dung của một thi sĩ nam giới về người vợ của mình: “Quanh năm buôn bán ở mom sông/ Nuôi đủ năm con với một chồng” vào những thập niên đầu thế kỷ XX và hình ảnh những người phụ nữ dần bước lên đường trải nghiệm cuộc sống như cách họ muốn có trong những tác phẩm du kí của các cây bút nữ đầu thế kỷ XXI.

Ghi lại những chuyến hành trình của mình, người viết đã bộc lộ suy nghĩ một cách trực diện trong các tác phẩm du kí hoặc bộc bạch sau những chuyến đi. Phương Mai chia sẻ “Tôi liều mạng để trái tim mình rộng mở, trần trụi. Và tôi lên đường như một tờ giấy trắng, với niềm khát khao được phủ kín, được lấp đầy, được đổi thay” (*Tôi là một con lừa*). Quảng thời gian xách ba lô lên và đi của Huyền Chip và sau khi cuốn du kí xuất bản với những hiệu ứng của nó đã thúc đẩy cô lựa chọn một môi trường học tập có ý nghĩa cho mình. Trước đó, cô đã chấp nhận bước ra khỏi vùng an toàn, trải nghiệm thực tế đời sống theo một cách thức khác trước khi lựa chọn môi trường học tập xác định hướng đi của cuộc đời mình: “Tôi đã sống thật với bản thân. Tôi đã cháy hết mình để có một tuổi trẻ không hối tiếc. Tôi đã nhận được nhiều bài học quý giá. Ngày hôm nay nhìn lại, nhiều người khen tôi dũng cảm, dám vượt qua quy tắc, định kiến xã hội để đi con đường của riêng mình. Nhưng tại thời điểm tôi đưa ra quyết định không tuân theo những quy tắc, định kiến xã hội đó, hầu hết mọi người lại kêu tôi dại dột và ra sức ngăn cản” [3]. Phương Mai mong muốn và đã tự mình thực hiện theo cách “tự do làm chủ cuộc sống của mình, tự do lựa chọn con đường mình sẽ đi và chủ động mưu cầu hạnh phúc” (*Tôi là một con lừa*). Đinh Hằng đặt ra cho mình những câu hỏi tại sao “tôi không như bao người, yên phận làm một cô gái hiền lành dễ bảo”, “chấp nhận một cuộc sống đơn giản bình yên, sớm lấy chồng yên bề gia thất” để rồi quyết định dần bước lên đường, để được cảm nhận về hạnh phúc theo cách riêng của mình, để theo đuổi một quan niệm sống do chính mình xác lập: hạnh phúc không nằm ở đích cuối cùng, nó nằm ở quãng đường bạn lướt mồ hôi, đẩy bản thân qua những giới hạn chịu đựng và chiến thắng chính mình trên hành trình đó. Với Trang Nguyễn, hành trình *Đi về nơi hoang dã* là để thực hiện ước mơ từ thuở nhỏ: “Có lẽ cũng như những đứa trẻ khao khát được khám phá thế giới hoang dã, tôi đã từng tưởng tượng mình đang ăn mặc như những nhà thám hiểm thường thấy trên TV, đầu đội mũ cứng, mặc quần áo kaki trắng ngà và đôi giày chuyên dụng. Tôi tưởng tượng ra mình đang đứng trước cây baobab, sờ vào vỏ cây thô

cứng, áp tay vào thân cây mát rượi và ngược mắt lên nhìn ánh mặt trời chói chang của vùng đất châu Phi. Đối với tôi lúc bấy giờ, đó chỉ là ước mơ, và tôi chưa bao giờ nghĩ rằng mình có thể thực hiện được ước mơ ấy. Vậy mà chỉ còn khoảng 20 tiếng nữa là tôi sẽ thực sự đến vùng đất đó, thực sự thực hiện ước mơ thưở nhỏ”.

Với nhiều cây bút du kí nữ, đi là để trải nghiệm, để được là chính mình, được tự do trong những khoảnh khắc một mình trên đường. Đơn độc cũng là một cảm giác trong nhiều thời điểm người viết mong muốn được nếm trải. Trước, trong và sau mỗi chuyến đi, người viết đã không ngần ngại bộc lộ những cảm giác trải qua nhiều cảnh ngộ nhưng hơn hết là một tinh thần không lệ thuộc: “Cuối cùng tôi cũng có được cảm giác đơn độc ấy trên những cuộc hành trình. Và trong những lúc một mình sải bước dưới những tòa cao ốc gắn kính đen lạnh lẽo, trên bãi biển vắng người hay một mình trong hẻm núi hoang vu, tôi mới hiểu vì sao có những người thích độc hành” (*Và tuyết đã rơi ngoài cửa sổ*) như một trạng thái của Di Li đã trải. Độc hành từ chỗ e ngại đến một thái độ tự tin để trải nghiệm. Hành trình đi và đến, trải qua nhiều không gian, vùng đất địa lý khác nhau như là hành trình khám phá chính bản thân con người mình. Những bộc bạch của Trang Nguyễn cũng là những thực hành của cô trên những trang viết cho thấy hình ảnh người phụ nữ độc lập, mạnh mẽ, chủ động trong cuộc sống: “Nhưng có một điều tôi biết, và biết rất rõ. Đó là rất nhiều người trong số chúng tôi tự hào vì là phụ nữ, chúng tôi chẳng cần phải là đàn ông để làm một việc gì đó, cũng chẳng muốn trông giống những cô người mẫu trên tivi để được khen được chiều. Chúng tôi không muốn tất cả những người đàn ông chúng tôi gặp trong cuộc sống này vẽ lên những trái tim màu hồng xung quanh chúng tôi, rồi đưa chúng tôi vào một cái hộp định nghĩa nào đó của họ” [4]. Không phải không có những giằng níu, những băn khoăn trước mỗi cuộc lên đường. Thực tế là vẫn còn những định kiến giới được mặc định đã giới hạn khả năng của người nữ trong nhiều lĩnh vực. Bởi thế, với Phương Mai: “Trước mỗi lần lên đường, tôi cố gắng trút bỏ mọi định kiến, mọi hình dung. Tôi dốc cạn để đầu óc trống rỗng, không mong chờ, không phán đoán”. Lựa chọn dịch chuyển là một phần của đời sống đồng thời cũng là một quan điểm sống được bộc lộ của nhiều cây bút du kí nữ. Đọc một post chia sẻ về việc làm việc nhà trên một trang facebook, Phương Mai cho rằng: “Tôi đọc lần nào cũng phì cười, vì người việc dùng cái từ “giúp đỡ” và “làm hộ” đã làm lộ ra chân tướng của một gã trai gia trưởng dù chịu khó động chân động tay vào nội trợ nhưng trong thâm tâm vẫn coi đó là chuyện của đàn bà” [5]. Bởi vậy, việc du hành và viết về những chuyến du hành, ở một số trường hợp cũng đã cho thấy một số phương diện về sự khẳng định quyền và ý thức cần có của phụ nữ trong đời sống. Độc hành vừa là lựa chọn vừa là điều kiện để những người nữ lên đường. Ấn tượng thường thấy trong nhiều tác phẩm du kí của các cây bút nữ là thái độ khước từ yên ổn, vươn tới những điều khác thường ít nhiều đã tạo ra một tiếng nói khẳng định vị thế.

Khám phá, chinh phục vốn là đặc tính của nam giới. Bằng việc đi đến những vùng đất mới, dẫn thân vào những cuộc hành trình khám phá thế giới rộng lớn, du kí nữ đã cho thấy sự vượt thoát những giới hạn, khả năng chiếm lĩnh đời sống bằng vào việc đặt chân đến những vùng đất xa xôi, cảm nghiệm thực tế đời sống theo cách của mình. Trong suốt một thời gian dài, truyền cảm hứng, thúc đẩy, kêu gọi luôn được mặc định cho bản tính của nam giới. Với nhiều tác phẩm du kí, bằng lối viết, bằng thể giới hiện thực được tái hiện, người viết nữ đã truyền được hứng thú lên đường với người đọc. Du kí nữ đã thúc đẩy những khát khao lên đường, khích lệ những khả năng khám phá, chinh phục của người đọc nữ. Các chuyến đi hiện lên sống động trên những trang viết đã truyền cảm hứng lên đường, hứng thú học hỏi. Cảm giác của sự phiêu

lưu, khao khát chinh phục và khám phá được biểu hiện trong nhiều tác phẩm du kí của các cây bút nữ. Bất tuân lối sống an phận, chiếm lĩnh thế giới qua những cuộc hành trình, Phương Mai tự ví mình như một con lừa: một con lừa không những ưa nặng, không lựa chọn cho mình một cuộc sống an phận mà sẵn sàng dấn bước, chấp nhận mua chiếc vé hạng cùng đĩnh, dấn bước vào một hành trình vất vả qua 5 châu lục. Để chuẩn bị cho chuyến hành trình qua 20 quốc gia Hồi giáo, Phương Mai đã học tiếng Ả rập, trải nghiệm trong vai trò tình nguyện một quãng thời gian ở Nam Phi để hiểu hơn về đất nước này. Ở *Tôi là một con lừa*, Phương Mai đã tái hiện những chặng hành trình của mình: những cung đường, nơi chốn, cảnh sống ở đó không chỉ là cảm giác thương ngoạn mà là những trải nghiệm của chính tác giả về một đất nước Nam Phi nghèo khó cùng những kiến thức về địa chính trị, những tìm hiểu mang tính khoa học, chứng kiến những hành vi về nạn phân biệt chủng tộc,... Ở mỗi vùng đất đi qua, cô đều tìm hiểu và có những kiến thức về địa lý, về sự phát triển đem đến câu chuyện bản sắc văn hóa vùng miền. Đặt chân đến nhiều vùng đất trên thế giới như Namphi, Namibia, Boswana, Zambia, Malawi, Mozambique, Australia, New Zeland,... Phương Mai đã thể hiện một mẫu hình phụ nữ hiện đại, ưa dịch chuyển, tự do làm chủ cuộc sống của mình, tự do lựa chọn con đường mình đi và chủ động mưu cầu hạnh phúc.

Nhận định về cuốn du kí *Và tuyết đã rơi ngoài cửa sổ* của Di Li, Dương Thụy - một tác giả có nhiều tác phẩm du kí ăn khách cho rằng: “Khi ngày càng có nhiều phượt thủ trẻ người Việt lên đường, mọi người đã nhận ra: Không phải cứ đi nhiều là có thể viết du kí! Đây là một thể loại rất khó viết vì đòi hỏi người viết quan sát nhiều, có khả năng nhớ các chi tiết nhỏ, có kĩ năng ghi lại thông qua tốc kí hoặc chụp hình nhanh” [6]. Không đơn thuần là ghi lại những gì đã nhìn thấy và bắt gặp, nhiều tác phẩm du kí của các cây bút nữ đã cho thấy ngoài việc đem đến những thông tin cho người đọc về những vùng đất, địa danh đặt chân đến còn cho thấy khả năng nắm bắt và chuyển tải thông tin, hàm lượng kiến thức về văn hóa, lịch sử của người viết. *Con đường Hồi giáo* của Phương Mai là kết quả của những tiếp cận nghiên cứu những vấn đề khoa học về tôn giáo, về thế giới Hồi giáo và trải nghiệm của bản thân trong chuyến hành trình lần theo con đường của các chiến binh Hồi giáo. *Hạt muối rong chơi* của Nguyễn Phan Quế Mai cùng với những ấn tượng về nước Úc, Colombia, Lào và Philippines là những câu chuyện của lịch sử, văn hóa và đời sống của người dân bản xứ. *Trở về nơi hoang dã* (Trang Nguyễn) là những kiến thức về thế giới tự nhiên có được của người viết sau một quá trình tích lũy và trải nghiệm. Bằng vào việc tham dự nhiều lĩnh vực của đời sống, tích lũy kiến thức và làm việc trong những môi trường đặc thù, nhiều cuốn sách du kí của các cây bút nữ có hàm lượng thông tin cao cho thấy khả năng lĩnh hội và chuyển tải những vấn đề của đời sống trên những trang viết từ những trải nghiệm của chính mình.

3. KẾT LUẬN

Nhìn lại dòng sách du kí thời gian qua có thể thấy nhiều cuốn sách du kí được xuất bản, phát hành và người đọc có quyền lựa chọn những tác phẩm du kí theo cách của mình cũng như việc lựa chọn những thể loại sách, tác phẩm văn học trong sự đa dạng của các loại hình sách xuất bản được công bố và trên thực tế du kí là được xếp vào dòng sách bán chạy. Viết từ những trải nghiệm của bản thân, một số tác phẩm du kí đã tạo được hiệu ứng trong đời sống xuất bản và đời sống văn hóa. Từ góc nhìn giới, du kí nữ đã đem đến một cách nhìn khác về người nữ và người viết nữ. Bằng vào việc tham dự và viết về những chuyến du hành, người viết nữ đã đem đến những hình dung về hình ảnh của những người phụ nữ thời đại mới, một thế hệ độc lập trong ý nghĩ và hành động, lựa chọn trạng thái sống theo cách của mình, ở đó du hành, dĩ nhiên

không là mục đích duy nhất nhưng là một phần của đời sống, hệ quả của một thức nhận về thế giới trong bối cảnh, không gian văn hóa mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Thu Thủy (năm) “Trình hiện về Việt Nam trong du kí Nga: trải nghiệm cảnh quan và tương tác văn hóa”. In trong sách *Cảnh quan Việt Nam trong văn học và điện ảnh - Những tiếp cận xuyên văn hóa*, (Nguyễn Thị Thu Thủy, Hoàng Cẩm Giang chủ biên), tr.215, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
2. Nguyễn Phương Mai (2020), *Tôi là một con lừa*, tr.166, Nxb Hội Nhà văn.
3. “Huyền Chip ra mắt sách về hành trang tuổi trẻ”. Nguồn: <https://vnexpress.net/huyen-chip-ramat-sach-ve-hanh-trang-tuoi-tre-3754888.html>
4. Trang Nguyễn (2018), *Trở về nơi hoang dã*, Nxb Hội Nhà văn.
5. Phương Mai (2020), *Tôi là một con lừa*, tr.165, Nxb Hội Nhà văn.
6. Di Li (2017), *Và tuyết đã rơi ngoài cửa sổ*, tr.4, Nxb Hội Nhà văn.

VIETNAMESE TRAVEL IN THE EARLY 21st CENTURY AND THE IMPRINT OF FEMALE WRITERS

Abstract: *In the early decades of the 21st century, the literary scene saw a flourishing of travel literature written by female authors. The simultaneous and impressive emergence of female writers in this genre has left a significant mark on the literary landscape. By participating in and experiencing life within the context of changing spaces for living and writing, these women writers have presented works that not only reflect the movements within literary life in the new century but also reveal their perceptions and experiences in this new context. This article aims to identify the characteristics and imprints of travel literature created by female writers in Vietnamese literature in the early 21st century through the reading of their works.*

Keywords: *Travel, the beginning of the 21st century, female authors, experience, present.*